



# Sociologie umění

---

Umění jako sociální fenomén



# Sociologie umění

---

- nejistota, co je „sociologie“ i „umění“
- překryv s mnoha jinými žánry:
  - sociologie kultury
  - kulturní antropologie
  - teorie masových médií a komunikace
  - cultural studies (kulturní či kulturální studia)
- sociologie jednotlivých druhů umění vyvinuty v různé míře



# Estetická autonomie

---

- tradiční pohled na umění v rámci uměnovědných disciplín
- Emancipace estetické funkce umění – vyvázání ze sociálních kontextů
- Immanuel Kant (1724-1804)
  - Kritika čistého rozumu (1781)
  - Kritika praktického rozumu (1785)
  - Kritika soudnosti (1790)



# Estetická autonomie jako sociální funkce

---

- Friedrich Schiller (1759-1805)
  - Dopisy o estetické výchově lidstva (1795)
- estetická autonomie (svobodná hra) jako utopie svobody



# Uměnovědné přístupy k uměleckým dílům

---

1. imanentní analýza – vychází z premis estetické autonomie a přímo či nepřímo legitimizuje dílo jako „krásné“ či „dokonalé“, případně jako „pravé“
  2. funkcionální analýza – analyzuje dílo vzhledem k dílo překračujícím kontextům kulturním či sociálním
- v obou případech se jedná o extrémní póly, praxe se většinou pohybuje mezi nimi



# Imanentní analýza versus funkcionální analýza uměleckého díla

---

- imanentní analýza se zaměřuje na „dílo samotné“, případně odkazuje k osobnosti tvůrce, jehož „genialita“ garantuje „originalitu“ díla, jež zakládá jeho estetickou hodnotu
- kód je považován za univerzální či přinejmenším za samozřejmý a neproblematický
- funkcionální analýza v sociálním kontextu zahrnuje vedle díla a jeho tvůrce také recipienta (diváka, posluchače)
- zahrnuje sociální a institucionální předpoklady „kódu“, který je považován analytikem za jeden z mnoha možných



# Sociologie umění

---

Sociologie umění jako žánr  
uměnovědného výzkumu: problém  
vymezení a podmínky vzniku



# Tematizace vztahu umění a společnost ve vědě

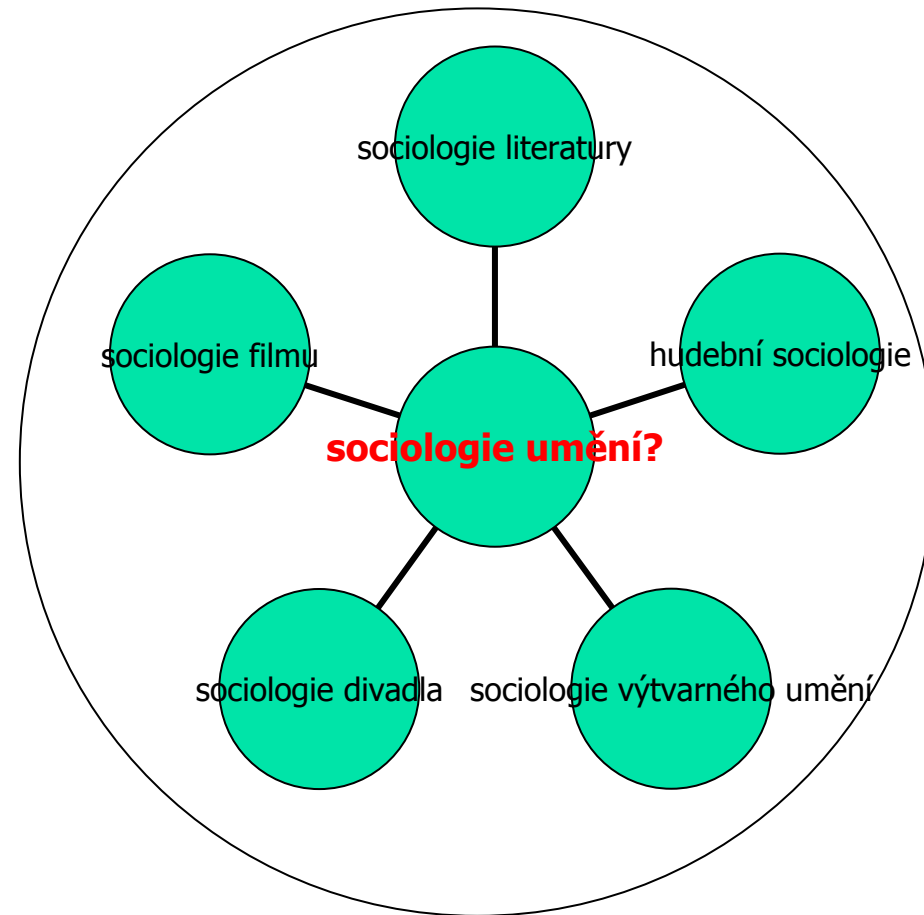
---

- sociální filosofie umění
- sociologická či sociologizující estetika
- sociální dějiny umění
- sociologie umění



# Heterogenita hudební sociologie

- polarita teoretického a empirického přístupu v sociologii
- nesoudržnost samotného pojmu umění →
  - sociologie umění jako samostatná zobecňující věda
  - sociologie umění jako střešový pojem pro sociologie jednotlivých druhů umění





# Vymezení sociologie umění

---

- sociální charakter umění
- definice sociologie umění
- dějiny sociologického myšlení ve vztahu k umění



# Umění jako *fait social*

---

- hudba „samotná“ – opus perfectum et absolutum (Listenius 1537)
- význam slova hudba:
  - znějící struktura
  - aktivita „hudců“
  - sociální skupina provozující hudbu
- podobně výrazy „malba“ a „četba“ zahrnují objekt i aktivitu (nikoliv ovšem sociální skupinu či instituci)



# Umění jako sociální jednání

---

- Max Weber 1921  
*Pojem sociologie a „smyslu“ sociálního jednání*  
Sociologie (ve zde chápaném smyslu tohoto velice mnohoznačně používaného slova) má znamenat vědu, která chce sociálnímu jednání porozumět pomocí výkladu, a tím ho kauzálně vysvětlovat v jeho průběhu i v jeho účincích. „Jednání“ má přitom znamenat lidské chování (lhostejno, zda vnější nebo vnitřní konání, opomíjení anebo trpné snášení), tehdy a potud, pokud jeden nebo více jednajících spojují toto chování s nějakým subjektivním *smyslem*. „Sociální“ jednání má však znamenat takové jednání, které se svým smyslem míněným jedním nebo více jednajícími vztahuje k chování *jiných* a na základě toho se orientuje ve svém průběhu.
- Kurt Blaukopf (1982):  
"Úlohu hudební sociologie spatřujeme, následující základní myšlenku Maxe Webera, v tom, že bude hudebnímu jednání jako sociálnímu jednání interpretujícím způsobem porozuměno [deutend zu verstehen], a tím bude toto jednání ve svém průběhu příčinně vysvětleno. Za **hudební jednání** je možno v nejširším významu považovat jednání zaměřené na produkci zvukových událostí, jehož smysl se vztahuje na chování druhých."



# Definice sociologie umění

---

- SU je věda o uměleckém jednání jako o specifickém druhu sociálního jednání.
- SU je uměnovědným „žánrem“ spíše než uměnovědnou *disciplínou* s vlastním předmětem, resp. její předmět je vymezen spíše než hranicemi „objektu“ typem otázek, jež si badatel klade a na něž hledá výzkumem odpověď.
- SU je způsobem uměnovědného výzkumu a pohledem na umělecký život jako lidskou aktivitu, odkrývajícím neustálý proces produkce a reprodukce způsobů jednání, kterých lidé užívají při zacházení s uměním, při jeho vytváření i přijímání.



# Základní otázky sociologie umění

---

- sociální funkčnost umění
- sociální struktury uměleckého života (s afinitou na umění)
- konstrukce sociálního významu umění



# Kdy se stala sociologie umění možnou? Předpoklady rozvoje

---

- vědomí různosti umění - relativismus
  - etnologie, „psychologie národů“, srovnávací hudební věda
  - historismus v historiografii umění i uměleckém životě
- vědomí „krize“ uměleckého života
- empirická „systematická“ orientace – obecná sociologie a sociologická estetika



# Sociologie umění

## Tři směry zakládání věd

---

- ▶ von oben (shora)
  - ▶ von unten (zdola)
  - ▶ von hinten (zezadu)
-





# Sociologie umění von hinten

---

Sociologie umění je uměnovědným žánrem, ke kterému se obvykle uchylují akademické minority z nejrůznějších příčin nešťastné, aby si vydobily lepší místo na vědeckém či společenském slunci či alespoň manifestovaly svou resistenci vůči držitelům moci vědecké či celospolečenské.



# Příklady

---

- Paul Bekker: *Das deutsche Musikleben – Versuch einer soziologischen Musikbetrachtung* [Německý hudební život – pokus o sociolo-gické pojetí hudby] (1916).
- *Melos* (Hanns Mersmann)
- *Musikblätter des Anbruch* (Adorno)
- feminismus ve vědách o umění